

område genom beslut av IMO. År 2020 trädde det nya svaveldirektivet i kraft globalt, vilket innebar en betydande skärpning i regleringen för fartygsutsläpp. Svavelhalten i fartygsbränsle begränsades nu till 0,10 procent i SECA och 0,50 procent globalt, från tidigare 3,5 procent.

För rederierna innebar de nya reglerna att de nu skulle behöva använda bränslen med lägre svavelhalt. Ett alternativ enligt regelverket var att installera teknik ombord som renade avgaserna innan de släpps ut. Och det var nu skrubbrarna kom in i bilden. En skrubber är ett avgasreningsystem som tvättar fartygens avgaser och tar bort svavel innan röken når luften. Tekniken gjorde det möjligt för fartygen att fortsätta använda tjockolja, ett bränsle som varit standard inom sjöfarten i decennier. Tjockoljan innehåller höga halter svavel och är betydligt billigare än de mer miljövänliga alternativ som reglerna annars kräver. För många rederier framstod skrubbrar som en ekonomiskt attraktiv lösning – ett sätt att uppfylla luftkraven, utan att behöva byta bränsle. På pappret såg skrubbern från början ut som en lyckad kompromiss, där både miljökrav och ekonomi kunde mötas. Men vad händer med de

föroreningar som inte längre hamnar i luften?

Skrubbrar finns i olika varianter – öppen, stängd och hybrid. Den enklaste och vanligaste varianten är den öppna skrubbern. Den fungerar genom att stora volymer havsvatten pumpas ombord och ”tvättar” rökgaserna, för att sedan släppas tillbaka, mer eller mindre orenade, ut i havet. Tvättvattnet är då starkt förorenat, rikt på svavel, tungmetaller och andra gifter. Även stängda skrubbrar släpper ut tvättvatten, dock i mindre volymer, men med desto högre koncentration av gifter. Det förorenade vattnet påverkar det marina ekosystemets funktion och struktur, även i mycket låga koncentrationer. Forskning från IVL Svenska miljöinstitutet har visat att halter så låga som ett kryddmått skrubbevatten i en kubikmeter havsvatten räcker för att störa unga livsstadier av organismer som lever i vattenmassan. Därtill bidrar svavlet till havsförsurning och näringsämnen till övergödning. Tekniken med skrubbrar har liknats vid att man ”vänder fartygets skorstenar ner i havet”. Ambitionen att lösa ett miljöproblem har i stället skapat ett annat.

Foto: Henk Vrieselaar/Shutterstock

FRÅN KUNSKAP TILL BESLUT

Havsmiljöinstitutet har under många år bedrivit ett kunskapsbaserat och pådrivande arbete för att klargöra och synliggöra skrubberutsläppens negativa miljöpåverkan. Genom en bred samverkan med forskare, myndigheter, beslutsfattare och näring har institutet sammanställt, utvecklat och förmedlat underlag och erfarenheter genom workshoppar, seminarier och publikationer.

Forskare vid Chalmers, som ingår i Havsmiljöinstitutets sjöfartsgrupp och samarbetar nära med institutet, har under lång tid studerat effekterna av skrubbrar och vid upprepade tillfällen uppmanat regeringen att vidta åtgärder för att fasa ut skrubberutsläpp, både nationellt och internationellt. En av dem är Ida-Maja Hassellöv, professor i maritim miljövetenskap vid Chalmers, som både är ordförande för Ices arbetsgrupp WGSHP och har deltagit i Sveriges delegation vid möten inom IMO.

I Havsmiljöinstitutets publikation från 2014, *Sjöfarten kring Sverige och dess påverkan på havsmiljön*, skriver bland andra Ida-Maja Hassellöv om problematiken med svavelutsläpp till luft och listar risker med åtgärden att använda skrubbrar. ”Många frågetecken kvarstår kring storskalig skrubberanvändning”, skriver hon vidare i Havsmiljöinstitutets rapport *Åtgärder för att minska sjöfartens påverkan på havsmiljön* från 2017.

En möjlighet att nå fram med kunskap om skrubbrarnas miljöpåverkan till svenska politiker uppstod när Miljömålsberedningen 2019 gav Havsmiljöinstitutet i uppdrag att ta fram en underlagsrapport kring sjöfartens påverkan på havsmiljön. Detta arbete gav tydligt genomslag och i betänkanudet *Havet och människan* från 2020 föreslog Miljömålsberedningen bland annat att regeringen ska verka inom både EU och IMO för att begränsa utsläpp av

skrubbervatten inom 12 nautiska mil från kusten, liksom för strängare regleringar av skrubberutsläpp generellt. Remisshanteringen av Miljömålsberedningens arbete ledde till att regeringen 2024 lade fram den Havsproposition som öppnade upp för reglering av skrubbrar året därpå.

Eva-Lotta Sundblad, vetenskaplig samordnare på Havsmiljöinstitutet och sammankallande för institutets sjöfartsgrupp, var en av författarna till underlagsrapporten.

– Förvaltning av havsmiljön är komplex då den berör så många politikområden. Miljömålsberedningens arbete och den politiska samsynen kring havsmiljöfrågor var oerhört viktiga och vi är glada för att underlagsrapportens fakta och slutsatser fick så stort genomslag, säger hon

SVERIGE TAR POLITISKT BESLUT

Regeringen beslutade att från och med den 1 juli 2025 förbjuda utsläpp från öppna fartygsskrubbrar inom svenskt territorialvatten. Därmed anslöt sig Sverige till länder som Finland, Danmark, Tyskland, Kina, Portugal och Turkiet – alla med förbud mot utsläpp av skrubbervatten i någon del av sina farvatten. Unikt för Sverige, Danmark och Finland är att utsläppsförbudet ska gälla i hela territorialområdet. I Tyskland har de exempelvis enbart förbud i inre vatten. Där förekommer också förbud i enskilda hamnar. Det svenska beslutet sker i två steg där det andra steget, ett totalförbud på även så kallade stängda system, införs från den 1 januari 2029. Förbudet som trädde i kraft 1 juli 2025 ses som ett stort och viktigt steg i rätt riktning.

– Ett totalförbud mot utsläpp från alla typer av skrubbrar i svenskt sjöterritorium hade varit tydligare och mer effektivt för att skydda havsmiljön, men detta är en början. Det finns flera viktiga steg kvar att ta och målet är ett globalt förbud, säger Eva-Lotta Sundblad.

Foto: Unsplash

– Samarbeten regionalt, såsom i Oskar och Helcom, är värdefulla steg på vägen mot mer globala överenskommelser. Inte minst för att skapa erfarenheter från pilotverksamhet, säger Havsmiljöinstitutets Eva-Lotta Sundblad.

NÄSTA STEG

Några dagar innan den svenska regleringen skulle träda i kraft höll Havsmiljöinstitutet ett seminarium i Almedalen för att lyfta frågan om hur Sverige kan bidra till att stoppa de skadliga utsläppen från skrubbrar i större utsträckning. Sverige har nämligen begränsat handlingsutrymme att kontrollera efterlevnaden av ett skrubberförbud i svensk ekonomisk zon, speciellt avseende fartyg under främmande flagg. Detta kan hanteras genom regional samordning. Om länder i Östersjöområdet eller inom EU enas om ett gemensamt och strikt regelverk, ökar möjligheterna att säkerställa att ett förbud efterlevs i praktiken. Närvarande för att diskutera detta på Almedalsseminariet var representanter från Transportstyrelsen, Kustbevakningen och Walleniusrederierna, samt riksdagsledamoten Joanna Lewerentz, David Langlet från Uppsala universitet och Ida-Maja Hassellöv från Chalmers.

Inom ramen för deras arbete vid Havsmiljöinstitutet har David Langlet, tillsammans med Niels Krabbe från Göteborgs universitet, under 2025 bistått Transportstyrelsen med en rättsutredning om möjligheterna att reglera skrubbrar i Östersjöområdet. Sverige har tagit på sig en ledande roll i arbetet med att ta fram en gemensam färdplan för hur skrubbrar ska kunna regleras inom Östersjöområdet, genom samarbetet i Helcom. Uppdraget innebär att hitta lösningar som faktiskt fungerar i praktiken och som samtidigt vilar på en stabil juridisk grund. Hänsyn behöver tas till flera olika nivåer av regelverk, både internationella regler och processer, och EU:s lagstiftning. Samtidigt ser förutsättningarna olika ut beroende på vilket land ett fartyg tillhör och seglar för. Målet är att på kortast möjliga tid uppnå största möjliga nytta för havsmiljön.

– Samarbeten regionalt, såsom i Oskar och Helcom, är värdefulla steg på vägen mot mer globala överenskommelser. Inte minst för att skapa erfarenheter från pilotverksamhet, säger Eva-Lotta Sundblad.

Hon betonar även forskningens roll och att aktuell, relevant och tillförlitlig kunskap är viktigt att lyfta fram även i fortsättningen.

Havsmiljöinstitutet, med sitt fokus på en bättre havsmiljö och stödjande roll till myndigheter och beslutsfattare, har en viktig uppgift i att belysa frågor och ta fram och syntetisera relevant kunskap. Arbetet inkluderar att observera och tillgodose kunskapsbehov – och dra nytta av den kunskap som finns hos lärosäten och forskningsinstitut. I skrubberfrågan kommer Havsmiljöinstitutet att arbeta vidare med att lyfta fram kunskapsbilden kring de naturvetenskapliga aspekterna, och även kring nationellt handlingsutrymme och juridiska möjligheter.

I en tid där internationella samarbetsformer riskerar att falla väcks frågan hur arbete som är beroende av globala överenskommelser kan bedrivas framåt. Eva-Lotta Sundblad menar att det just därför är avgörande att arbetet fortsätter.

– Kanske krävs nya arbetssätt, nya samarbeten och en anpassning till förändrade förutsättningar – men behovet av kunskapsbaserade beslut och långsiktigt engagemang är oförändrat.

LÄS MER:

Havsmiljöinstitutets rapport 2014:4, Sjöfarten kring Sverige och dess påverkan på havsmiljön, <https://www.havsmiljoinstitutet.se/publikationer/havsmiljoinstitutets-rapportserie/sjofarten-kring-sverige-och-dess-paverkan-pa-havsmiljon>

Havsmiljöinstitutets rapport 2017:2, Åtgärder för att minska sjöfartens påverkan på havsmiljön, <https://www.havsmiljoinstitutet.se/publikationer/havsmiljoinstitutets-rapportserie/atgarder-for-att-minska-sjofartens-paverkan-pa-havsmiljon>

En engelsk sammanfattning samt inspelning från seminariet i Nice: <https://www.havsmiljoinstitutet.se/nyheter/samsyn-om-hardare-reglering-for-skrubbervattenutslapp-fran-sjofarten>

HAVSMEDVETENHET

– VAD ÄR DET OCH GÅR DET ATT MÄTA?

Hur mycket vet svenskarna om havet och hoten mot havsmiljön? Förstår vi hur vi påverkar havet och hur havet påverkar oss? Hur havsmedvetna är vi? Havsmiljöinstitutet har under flera år genomfört undersökningar där vi kartlagt svenskarnas relation till havet. Det har gått fjorton år sedan den första undersökningen 2011 till den senaste 2025.

Undersökningarna har haft lite olika karaktär där två har varit delar av den nationella SOM-undersökningen med ett fåtal frågor (2011 och 2024), en genomförd i samarbete med SOM-institutet*, men då som en egen undersökning med mer omfattande frågeställningar om attityden och relationen till havet (2023). Den allra senaste undersökningen är del av en internationell satsning; *Ocean and Society Survey*, som hittills genomförts i tretton länder. Även där handlade det om ett omfattande frågebatteri som var lika för alla deltagande länder.

SVENSKARNAS BILD AV HAVET 2011

Resultaten från den första SOM-undersökningen redovisades i *Havet-rapporten 2012*. Där konstaterades bland annat att 60 procent ansåg att miljötillståndet i Östersjön var ganska eller mycket dåligt, medan motsvarande siffra för Västerhavet var 36 procent. Utsläpp från industri, olja/gas, kommersiellt fiske och jordbruket ansågs ha en ganska eller mycket negativ påverkan på havsmiljön.

HAVSMEDVETENHETEN 2023

Därefter dröjde det till 2023 innan nästa stora kartläggning gjordes, även den i samarbete med SOM-institutet. Arbetet gjordes på uppdrag av Formas som en del i Sveriges arbete med *FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling*. Här användes SOM-institutets medborgarpanel och undersökningen innehöll fler frågeställningar, som även behandlade relationen till och känslan för havet. Resultaten visade bland annat att en majoritet av de svarande uppfattade havet som en vacker plats som de mår bra av att vistas vid. Resultaten från denna undersökning presenterades i Havsmiljöinstitutets rapportserie 2024.

SVENSKARNAS BILD AV HAVSMILJÖN 2024

I den nationella SOM-undersökningen 2024 hade Havsmiljöinstitutet på nytt med ett antal frågor om havet. Analyserna av svaren från denna undersökning är ännu inte publicerade, men de visar bland annat att uppfattningen om Östersjöns, respektive Västerhavets miljötillstånd ändrats något över tid sedan 2011. År 2024 svarade färre, omkring 50 procent, att de ansåg att miljötillståndet i Östersjön var ganska eller mycket dåligt, och motsvarande siffra för Västerhavet var 28 procent jämfört med 36 procent år 2011. Andelen som svarade att de inte hade någon uppfattning om miljötillståndet har ökat, både för Östersjön och Västerhavet, sedan SOM-undersökningen 2011

Foto: Maria Lewander

OSS – INTERNATIONELL UNDERSÖKNING 2025

År 2025 genomfördes en internationell undersökning av havsmedvetenhet där Sverige medverkade tillsammans med en rad andra länder – *Ocean and Society Survey* (OSS). Även här användes en typ av medborgarpanel. Frågorna skickades ut till 3600 svenskar och över 1000 svar kom in. Resultaten från både den svenska och andra länders undersökningar presenterades under FN:s havskonferens i Nice, i juni 2025. Avsikten med OSS är att kunna jämföra attityder mellan olika delar av världen och hur de eventuellt förändras över tid. Alla länder har också möjlighet att ställa några landsspecifika frågor i OSS. För svensk del valde Havsmiljöinstitutet, i samarbete med Stiftelsen Voice of the Ocean, bland annat att undersöka stödet för marina skyddade områden, samt i vilken utsträckning det fanns stöd för att lyfta hav och vatten i skolans undervisning. Resultaten visade starkt stöd för skyddade områden samt stöd för mer undervisning om hav och vatten i skolan.

Ett tydligt mönster från undersökningarna 2023–2025 är att det finns ett starkt stöd för marina skyddade områden.

GEMENSAMT MÖNSTER

Ett tydligt mönster från undersökningarna 2023–2025 är att det finns ett starkt stöd för marina skyddade områden, det vill säga att Sverige bildar nationalparker eller naturreservat i utvalda havsområden. I undersökningen från 2023 ansåg 92 procent att det var mycket eller ganska viktigt. Enligt SOM-undersökningen från 2024, var motsvarande siffra 88 procent och i den internationella OSS-undersökningen 2025 ansåg 83 procent att det var mycket eller ganska viktigt.

LÄS MER:

<https://www.havsmiljoinstitutet.se/havsmedvetenhet/undersoka-havsmedvetenhet>

*SOM-institutet vid Göteborgs universitet genomför under årliga, omfattande nationella undersökningar om samhälle, opinion och medier.

Går det att mäta havsmedvetenhet och varför ska vi göra det?

Geraldine Fauville, forskare marin pedagogik, Göteborgs universitet:

Havsmedvetenhet omfattar flera dimensioner (t.ex. kunskap, attityd, beteende), men det finns ännu ingen tydlig konsensus bland forskare kring dess fullständiga ramverk. Vi börjar nu mäta vissa dimensioner genom instrument som **International Ocean Literacy Survey** och **Ocean and Society Survey**. I takt med att vi fortsätter att utveckla mätverktyg och förfinar hur vi kvantifierar de olika dimensionerna av havsmedvetenhet, kommer vi att kunna identifiera vilka dimensioner som är mest centrala.

Att kunna mäta havsmedvetenhet är otroligt viktigt, eftersom det finns ett akut behov av att förändra mänskliga beteenden för att återställa havets hälsa. Utan verktyg som gör det möjligt att mäta dessa dimensioner kan vi inte avgöra om de insatser och aktiviteter som utvecklas och genomförs faktiskt har någon meningsfull effekt.

HAVSMEDVETENHET

Sedan några år används på svenska uttrycket havsmedvetenhet som översättning av det engelska begreppet "ocean literacy". Begreppet vilar på sju principer om havet som togs fram på initiativ av forskare och pedagoger i USA i början av 2000-talet för att öka förståelsen för havets avgörande betydelse för jorden. Syftet var att sätta havsmiljöfrågor på agendan och råda bot på bristen på utbildning om havet och havsmiljön i skolan.

Läs mer om havsmedvetenhet:

<https://www.havsmiljoinstitutet.se/havsmedvetenhet/vad-ar-havsmedvetenhet>

HAVSMEDVETENHET UNDER FN:S ÅRTIONDE FÖR HAVSFORSKNING

Havsmedvetenhet är ett av fyra prioriterade områden i Sveriges arbete med **FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling 2021–2030**. Havsmedvetenhet spelar en nyckelroll när det gäller att åstadkomma de förändringar som behövs för att vi ska kunna skydda och hållbart bruka haven. Det bidrar till policyutveckling på olika nivåer och ökar förståelse för de lagar och regler som skyddar och värnar havsmiljön. Havsmedvetenhet kan göra medborgarna mer ansvarsfulla, bidra till större företagsengagemang för havet och till en hållbar blå ekonomi. Visionen för havsmedvetenhet under årtiondet är att möjliggöra och stärka åtgärder i alla sektorer i samhället för att påskynda en grundläggande förändring i hur havet värderas, förstås och hanteras.

HAVSMILJÖINSTITUTETS NATIONELLA SAMARBETEN

Under 2025 har Havsmiljöinstitutet haft framgångsrika samarbeten med olika aktörer över hela landet.

- samarbeten lärosäten
- samarbeten andra myndigheter
- övriga samarbetsparter

Miljöproblemen i havet har sin upprinnelse i samhället. Både för att formulera problemen och bidra med kunskap till lösningarna behövs ett tvärvetenskapligt angreppssätt. Genom Havsmiljöinstitutet medverkar både naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig kompetens i det tvärvetenskapliga arbetet för att nå en bättre havsmiljö.

I det här kapitlet beskrivs både projekt som görs på uppdrag av myndigheter och egeninitierade projekt. Ofta är det någon av de tematiska arbetsgrupperna inom Havsmiljöinstitutet som formulerar och tar initiativ till dessa projekt. De flesta projekt som institutet arbetar med inkluderar kompetens från flera vetenskapliga discipliner. I slutet av kapitlet beskrivs även några uppdrag, där specialkompetens inom ett visst område specifikt har efterfrågats av en myndighet. Havsmiljöinstitutet stöttar på så vis nationella myndigheter med expertkunskap.

ANALYS OCH SYNTES FÖR EKOSYSTEMBASERAD FÖRVALTNING

En ekosystembaserad förvaltning präglas av helhetssyn på bevarande och hållbart nyttjande av ekosystemen. Havsmiljöinstitutets arbete med att ta fram kunskapsunderlag och hantera komplexa problem i havet bygger på analyser och synteser och går i linje med svenska havsförvaltande myndigheters arbete för en ekosystembaserad förvaltning. Arbetet bedrivs inom fyra tvärvetenskapliga fokusområden *Havets tillstånd och miljöanalys, Samhället och havet, Utvärdering av åtgärder för en god havsmiljö* och *Havets historia för framtiden*.

Expertstöd för samverkan för ekosystembaserad havsförvaltning

Havsmiljöinstitutet deltar i och stöttar HaV i ett projekt som utreder möjligheterna att implementera en ekosystembaserad havsförvaltning. Havsmiljöinstitutet bidrar i det praktiska arbetet med ekosystembaserad förvaltning samt i att sprida kunskap om arbetssättet till en bred grupp av aktörer och till ansvariga för svensk havsförvaltning. Uppdraget är finansierat av HaV.

Havsmiljöinstitutet har under året haft i uppdrag att stödja den samverkan som krävs för att upprätta regio-

nala organisationer för ekosystembaserad havsförvaltning i de tre pilotområdena: *8+fyrdar* (fyrdarna innanför Tjörn och Orust), *Stockholms skärgård* och *Södra Bottenhavet*. Då samarbete mellan de olika pilotområdena har behövts för att lösa olika problem har även så kallade tvärforum startats. Ett sådant exempel är frågan om vilken inverkan säl och skarv har på fiskbestånden i olika områden.

I uppdraget från HaV har även ingått kompetensutveckling genom stöd i metoder för bättre samverkan och deltagande. För att skapa en gemensam kunskapsbas som grund för en god dialog arrangeras regelbundet frukostseminarier på olika teman och Havsmiljöinstitutet har bidragit till innehållet i dessa. Seminarierna är öppna för alla och spelas dessutom in och bidrar på så vis till kompetensutveckling hos alla intresserade. Institutet har även deltagit i ledningsgruppsarbetet för *Delåtgärdsprogrammet 8+fyrdar*.

Institutet har också medverkat i två publikationer inom projektet: *Handbok för regional ekosystembaserad havsförvaltning, erfarenheter från tre pilotområden* och *Lokalt inkluderande åtgärdsplanering – ett pilotprojekt i Värmdö kommun*. Spridning av arbetsmodellen Regional ekosystembaserad havsförvaltning har dessutom presenterats på ett frukostseminarium arrangerat av Mistra-projektet *Co-Creating Better Blue (C2B2)*.

Processledning och kommunikation i pilotprojekt för ekosystembaserad havsförvaltning

Havsmiljöinstitutet har på uppdrag av HaV under 2025 försörjt projektet med processledning i de tre pilotområdena. Uppdraget inkluderar även att stödja de tre lokala projektledarna, arbetsgruppsledarna och grupperna i principer och metoder för samverkan och hur allmänhetens deltagande i processen kan utformas. Under 2025 har Havsmiljöinstitutet även stöttat med kommunikation i pilotområdena.

Samförvaltningsformer för intressentdrivet åtgärdsarbete

Havsmiljöinstitutet har stöttat HaV med underlag för rapporteringen av regeringsuppdraget *Samförvaltningsformer för ett mer intressentdrivet åtgärdsarbete för kustekosystemens återhämtning*, vilket är ställt till HaV i regeringens regleringsbrev 2025. I rapporten beskrivs förutsättningarna för intressentdrivet åtgärdsarbete i kustvattenmiljö med

Havsmiljöinstitutet bidrar i arbetet med ekosystembaserad förvaltning och sprider kunskap om arbetssättet till en bred grupp aktörer.

Foto: Maria Lewander

utveckla mer integrerad och vetenskapsbaserat beslutsfattande om havet.

C2B2 har nu kommit halvvägs och under året gjordes vissa organisationsändringar. När det gäller det innehållsmässiga arbetet är grundanalyserna gjorda. Havsmiljöinstitutet har varit ledande i att ta fram tre viktiga dokument, så kallade baseline reports. Institutet deltar främst i arbetspaketen om grundstudier och analyser om miljö, klimat och havets användare, om havsförvaltning och fallarbetet i Living Lab Väst.

UTVÄRDERING AV ÅTGÄRDER FÖR EN GOD HAVSMILJÖ

Havsmiljöinstitutet arbetar med att undersöka om befintliga åtgärder är lämpligt utformade för att nå och bevara havsmiljömål, i vilken utsträckning som åtgärder utvärderas i Sverige, och på vilket sätt som utvärdering av åtgärder kan stärkas och genomföras.

Fördjupade analyser av styrmedel för bättre havsmiljö

Åtgärdsprogrammet för havsmiljön (ÅPH) är det nationella åtgärdsprogram som tas fram och beslutas av HaV som följd av havsmiljöförordningen (SFS 2010:1341) som utgör det svenska genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG). En uppdatering sker vart sjätte år och nästa åtgärdsprogram kommer att gälla 2028–2033.

Vid framtagandet av åtgärdsprogrammet tas en rad kunskapsunderlag fram som stöd för att fatta beslut om eventuellt reviderade eller nya åtgärder. Havsmiljöinstitutet har under 2025 bland annat bidragit genom att analysera orsaker till så kallat genomförandeunderskott av åtgärder, det vill säga orsaker till att åtgärder inte alltid genomförs i den omfattning som avsetts, eller inte får tilltänkta effekter. Projektet har fokuserat på åtgärder som har till syfte att skydda havsbotten i kustnära områden mot fysisk påverkan. Exempel på aktiviteter som orsakar fysisk påverkan på botten är muddring, byggnationer såsom bryggor och hamnar, och båttrafik. Projektet har gjort fördjupade analyser av genomförandeunderskott angående införandet av skyddade områden och tillämpning av de miljökvalitetsnormer som berör kustvattenmiljöer. Resultaten visar på en rad hinder för att dessa åtgärder ska kunna genomföras. Kunskapen kan ge stöd för nya och förbättrade åtgärder för havsmiljön. I projektet har också ett tillvägagångssätt för att utvärdera genomförandet av åtgärder för havsmiljön utvecklats, vilket kan implementeras på andra tematiska områden och åtgärder. Resultaten från projektet presenteras i en rapport som publiceras i Havsmiljöinstitutets rapportserie under 2026.

Utvärdering av effekter av styrmedel

Havsmiljöinstitutet har i flera studier och uppdrag undersökt på vilket sätt som effekter av miljöåtgärder följs upp och utvärderas i Sverige. Fokus har framförallt varit på fysiska åtgärder. Exempel på fysiska åtgärder är restaurering av habitat, anläggning av våtmarker, eller rivning av vandringshinder för fiskar. I arbetet har det framkommit att det finns brist på kunskap om effekter av fysiska åtgärder. Det gäller för flera av de åtgärdstyper som har använts med syfte att förbättra tillståndet i vattenmiljöer.

Utvärdering av effekter av styrmedel i form av exempelvis regleringar, ekonomiska styrmedel, tillsyn och informationsinsatser är också eftersatt, något som uppmärksammats av bland annat Naturvårdsverket, HaV och flera statliga utredningar. För att få en översikt av vilken kunskap som finns om effekter av styrmedel har Havsmiljöinstitutet sammanställt resultat av utvärderingar av styrmedel som genomförs för att minska påverkan på kust och hav.

Resultaten visar att förvånansvärt få utvärderingar av styrmedel med koppling till svensk havsmiljö har publicerats i vetenskapliga tidskrifter, eller genomförts på uppdrag av myndigheter. Om kunskapen om styrmedel för en bättre havsmiljö ska öka på ett systematiskt sätt, och utifrån behoven inom havsmiljöförvaltningen, är det viktigt att myndigheter ger forskare i uppdrag att undersöka effekterna av dessa styrmedel.

Resultat av projektet publicerades som en rapport i Havsmiljöinstitutets rapportserie i början av 2026. Avsikten är också att hålla en workshop med medverkande av representanter från myndigheter, forskare och forskningsfinansierare för att diskutera vad som framkommit i projektet.

Uppföljning och utvärdering av BSAP och NEAES

Genom beslut om Helcoms handlingsplan för Östersjön (BSAP) och Ospar's strategi för Nordostatlanten (NEAES) har Sverige förbundit sig att genomföra insatser för att förbättra havsmiljön till år 2030. Tematiskt spänner arbetet över farliga ämnen, övergödning, biodiversitet, fiske, sjöfart, marint skräp, undervattenbullen, klimat, miljöövervakning, och utveckling av gemensamma arbetssätt. En rad nationella myndigheter medverkar till genomförandet och HaV har ansvar för att samordna arbetet.

Sverige och andra konventionsparter rapporterar regelbundet hur långt man har kommit i att genomföra överenskomna åtgärder till respektive havskommission. I det svenska genomförandet finns också en ambition att följa upp och utvärdera effekter av de åtgärder som genomförts. I det arbetet bidrar Havsmiljöinstitutet med att ta fram

förslag på vilka åtgärder som kan utvärderas och hur det kan göras.

Målsättningen är att till år 2030 ta fram en rapport som beskriver effekter av de åtgärder som Sverige genomför som del av arbetet inom Helcom och Oskar. Under året har flera möten genomförts med de medverkande nationella myndigheterna för att diskutera och utveckla utvärdering av åtgärder. Uppdatering av genomförandet av åtgärder sker också löpande. Uppdraget är finansierat av HaV.

Utvärdering av ÅPH 26 – vägledning om områdesskydd ●●

Som en del i åtgärdsprogrammet för havsmiljön arbetar HaV med skydd för biologisk mångfald i marina vatten. Bland åtgärderna för biologisk mångfald finns ÅPH 26 med syfte att utveckla vägledning för vad förvaltningsdokument för marina skyddade områden ska innehålla. Inom ÅPH 26 har HaV utvecklat ett ramverk för marint områdesskydd. Målet är att utvärderingen ska kunna visa på vilket genomslag ramverket tillsammans med efterföljande regionala planer har haft och i vilken utsträckning den efterfrågade förändringen av områdesskydden därmed kan sägas vara påbörjad. Rapporten ska utgå från analyser av beslut om marina naturreservat från 2005, 2015 och 2025 för att beskriva förändringen över tid i hur skyddet för marina miljöer formuleras. Projektet påbörjades i slutet av 2025 och avslutas under våren 2026. Läs mer i artikeln på sidan 10.

HAVETS HISTORIA FÖR FRAMTIDEN

Historisk kunskap kan lära oss förstå samspelet mellan människa och havsmiljö och hur det har utvecklats över tid. Detta kan lägga grunden för bättre beslut i arbetet för en välmående havsmiljö.

Specifikt behöver fiskbeståndens historiska utveckling och effekterna av deras allt hårdare nyttjande bättre beskrivas för olika fiskslag. Analyser och synteser är väsentliga för såväl den nuvarande miljö- och fiskeriförvaltningen, som ur forskningssynpunkt rörande Östersjön och Västerhavets utveckling.

Analys av ålbeståndets utveckling ●●

För nästan 50 år sedan observerades de första tecknen på populationsminskning hos den europeiska ålen och arten bedöms idag vara akut hotad. I denna studie har ålfångster från fiskerioberoende internationella trålundersökningar analyserats. Analyserna visar att både mindre och större ål har minskat dramatiskt under de senaste 30–35 åren i hela Östersjön, Kattegatt och södra Nordsjön. Den minskade förekomsten visar att hotet mot arten har blivit allt tydligare under de senaste 15 åren och effektiviteten hos nationella handlingsplaner kan därmed ifrågasättas. Läs mer om ålen i artikeln på sidan 8.

En studie av Havsmiljöinstitutet visar på en mycket drastisk minskning av landningsvolymen för i stort sett samtliga fiskarter i Kattegatt-Skagerrak de senaste 80 åren.

Utveckling av fiskbestånden i Kattegatt-Skagerrak 1945–2023 ●●

Beståndsutvecklingen av fisk i Kattegatt och Skagerrak sedan 1945 står i fokus i en studie, som baseras på en sammanställning av landningsstatistik från alla nationer som fiskat i Kattegatt och Skagerrak. Resultaten visar på en mycket drastisk minskning av landningsvolymen för i stort sett samtliga arter under de senaste 80 åren.

Projektet bidrar till en ökad kunskap om de biologiska och samhälleliga mekanismerna som ligger bakom nedgången i produktivitet hos fiskbestånden i Kattegatt och Skagerrak. Även orsakerna till förlusten av stor fisk i fiskbestånden har studerats inom projektet som fortsätter 2026, då även resultaten kommer att publiceras.

EXPERTSTÖD TILL MYNDIGHETER

Havsmiljödirektivet – farliga ämnen ●●

Havsmiljöinstitutet bistår HaV med kompetens i relation till Havsmiljödirektivets förvaltningscykel. Just nu uppdateras Sveriges åtgärdsprogram för havsmiljön (ÅPH). Arbetet ska vara klart 2027. Syftet med åtgärdsprogrammet är att förbättra havsmiljön för att på sikt uppnå god

miljöstatus i Nordsjön och Östersjön. Havsmiljöinstitutets expert har under 2025 bistått HaV med specialkompetens om farliga ämnen och ekotoxikologi bland annat genom att ta fram nytt åtgärdsförslag till åtgärdsprogrammet för havsmiljön om förbättrade miljöriskbedömningar av kemikalier. Institutets expert har även bidragit till att vidareutveckla ÅPH 38, *Minimera miljöpåverkan från sjöfart i den marina miljön*, till att inkludera även bottenfärger på fartyg. Experten har även bidragit till genomförandet av ÅPH 40, *Minska användningen av biocid innehållande båtbottnfärger på fritidsbåtar*, men även övriga åtgärder som rör farliga ämnen i ÅPH. Institutets expert har varit drivande i arbetet med att identifiera kunskapsluckor som till exempel brister i källfördelning av miljögifter samt skapat en ny arbetsgrupp kring detta inom Helcom. Experten deltog även i kommittéer, arbetsgrupper och tekniska expertgrupper inom EU, Oskar och Helcom.

Havsmiljödirektivet – biologisk mångfald ●●

En expert vid Havsmiljöinstitutet bistår HaV med kompetens i genomförandet av havsmiljödirektivet, med bedömning av status och åtgärder inom biologisk mångfald. Detta bidrar även till arbetet med att nå god miljöstatus och miljömålet *Hav i balans och levande kust och skärgård*. Havsmiljöinstitutets expert har lett arbetet med att uppdatera miljökvalitetsnormer för främmande arter och för fysisk påverkan och har lett en undersökning för att utreda om miljökvalitetsnormer för fysisk påverkan ska gälla även i kust. Resultatet av utredningen, med förslag på nya miljökvalitetsnormer och indikatorer, samt tillhörande konsekvensutredning kommer att gå ut på externt samråd under 2026. Uppdraget har även inneburit att delta i den operationella gruppen för att ta fram underlag och plan till utförandet av artikel 5, *marina ekosystem*, i naturresaureringsförordningen. I uppdraget ingick även att delta i relevanta expertgrupper inom EU, Helcom och Oskar.

Arbete med näringsvävar kopplat till Helcom, Oskar och Ices ●●

Havsmiljöinstitutet har haft i uppdrag från HaV att stödja utveckling av bedömning av näringsvävar (deskriptor 4) enligt havsmiljöförordningen. I uppdraget har även ingått att bemanna relevanta expertgrupper i Ices, Helcom och Oskar. I samarbete med HaV och SLU Aqua tar Havsmiljöinstitutet fram en arbetsplan för att vidareutveckla den senaste bedömningen av näringsvävar från 2023. Fokus på utvecklingen under 2025 har inkluderat flera områden för bedömning och redovisas i Havsmiljöinstitutets rapport 2025:3. Arbetet fortsätter under 2026.

IPBES ●●

En expert från Havsmiljöinstitutet ingår i Naturvårdsverkets vetenskapliga råd för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Institutets expert är huvudförfattare för *IPBES methodological assessment on monitoring biodiversity and nature's contribution to people* ("monitoring assessment") 2024-2026. Huvudsyftet med bedömningen är att stödja nationella och globala insatser för att övervaka biologisk mångfald, naturens bidrag till människor (nature's contribution to people) och övervaka framstegen i förhållande till målen och delmålen i *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework*, förbättra genomförandet av konventionen om biologisk mångfald och bidra till Agenda 2030 för hållbar utveckling. Naturvårdsverket är nationell kontaktpunkt för IPBES i Sverige.

Läkemedelsrester ●●

HaV har ansvar för samordning av det nationella genomförandet av BSAP och NEAES. Åtgärd HL22 och HL23 i BSAP har som syfte minska negativ påverkan från läkemedelsrester på Östersjön. Kopplat till åtgärderna har en expert från Havsmiljöinstitutet bistått HaV i arbetet med att bearbeta en rapport som tagits fram inom Helcoms projekt *Pharmasea*.

Foto: Ann Sophie Qvarnström/CC BY SA 2.0

HAVSMEDVETENHET

– KUNSKAP OCH RELATION MED HAVET

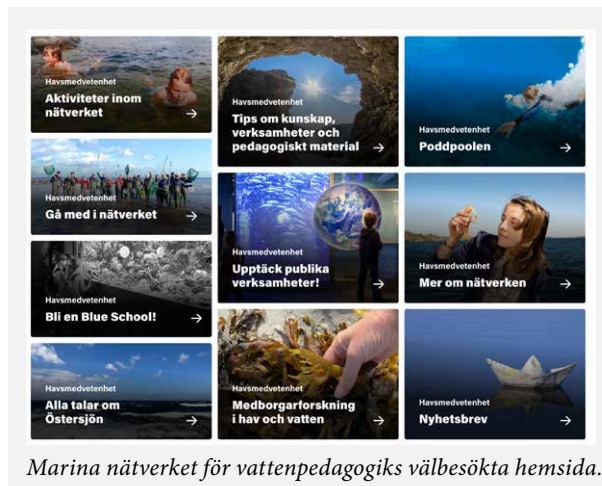
För att kunna fatta kloka och hållbara beslut för havets bästa krävs kunskap. Havsmedvetenhet handlar om vår relation till havet och omfattar kunskap om hur havet påverkar oss människor och hur vi påverkar havet. Havsmiljöinstitutet arbetar för att öka havsmedvetenheten i samhället.

Arbetet sker bland annat genom det Marina nätverket för vattenpedagogik som finns till för att öka utbytet av erfarenheter och bredda samverkan mellan olika aktörer som arbetar med att kommunicera och engagera i havsmiljöfrågor. Institutet är även involverat i de populärvetenskapliga sajterna *Havet.nu*, *Livet i havet* och tidskriften *Havsutsikt*. Institutet har även genomfört en rad undersökningar för att ta reda på hur havsmedvetna svenskar är.

MARINA NÄTVERKET FÖR VATTENPEDAGOGIK

Sedan 2019 har Havsmiljöinstitutet samordnat det Marina nätverket för vattenpedagogik, ett uppdrag som till och med 2024 finansierades av HaV. Efter sex framgångsrika år har institutet valt att fortsätta arbetet, med ambitionen att hitta nya sätt att finansiera insatserna inom nätverket.

I arbetet ingår att underhålla, samordna och bredda nätverket nationellt. Institutet har även engagerat flera svens-

Marina nätverket för vattenpedagogiks välbesökta hemsida.

ka skolor i *Network of European Blue Schools* och kommunicerat om verksamheten till en internationell publik.

Under våren 2025 arrangerades en digital nätverksträff med fokus på historiska berättelser om havet, marinarkeologi, hamnstaden Göteborg och livet ombord på olika fartyg genom tiderna (också kopplat till projekt BlueLights, se sidan 35). I början av december hölls konferensen *Att sprida ringar på vatten* - i Malmö. Läs mer om detta evenemang på sidan 42. Marina nätverket för vattenpedagogik producerade även fem nyhetsbrev om havsmedvetenhet och pedagogiska tips, samt uppdaterade projektets välbe-

Nyfikna samtal och kunskapsutbyten på årets konferens *Att sprida ringar på vatten* i Malmö.

Foto: Maria Lewander

Havsmedvetenhet i praktiken. Restaureringsarbete vid Öresunds strand med algräs som samlas in för återplantering.

Firande av Östersjödagen vid Marina forskningsstationen Ar, Gotland. Nyfikna besökare lärde sig om livet i Östersjön.

sökta hemsida med fler tips om marin pedagogik, vilka aktörer som jobbar för Östersjön, akvatisk medborgarforskning med mera.

POPULÄRVETENSKAPLIGA KOMMUNIKATIONSPRODUKTER ●●●

Under många år har Havsmiljöinstitutet varit noden för de populärvetenskapliga kommunikationsprodukterna *Havsutsikt*, *Havet.nu* och *Livet i havet*. Under 2025 har arbetet strukturerats om och redaktionens sammansättning förändrats. Framöver är det Göteborgs och Stockholms universitet som driver redaktionsarbetet vidare, med visst redaktionellt stöd från institutet.

Kommunikationsprodukterna består av en tryckt och digital tidskrift, en webbplats och en digital fälthandbok med tillhörande app. Via dessa sprids kunskap om havsmiljön, marina forskningsresultat samt information om vad som sker i marina frågor hos myndigheter. Tjänsterna är viktiga verktyg för forskningskommunikation, populära i skolor och bidrar till samverkan mellan forskning, miljöförvaltning och intresserad allmänhet. Kommunikationssamarbetet bidrar i förlängningen till att öka den allmänna kunskapen och engagemanget för havsmiljöfrågor och stärker samtidigt relationen till havsforskare vid Sveriges alla lärosäten.

BLUELIGHTS – PROJEKT FÖR MER HAV OCH VATTEN I SKOLORNA ●●●

BlueLightS är ett treårigt EU Horizon-projekt (2024–2027) där Havsmiljöinstitutet deltar som en av 17 parter. Syftet med *BlueLightS* är att öka havsmedvetenheten genom en sammanhållen satsning mot skolor i Europa. För Havsmiljöinstitutets del handlar det specifikt om att få fler svenska skolor att integrera havet och havsmiljön i undervisningen. Det gäller även skolor som inte ligger vid kusten, då pro-

jektet utgår från ett från källa till hav-perspektiv. EU:s satsning på ”Blue schools” är en viktig del i detta arbete.

Under 2025 har ytterligare tre svenska skolor blivit certifierade som European Blue schools och inom projekt *Blue LightS* arbetar institutet vidare för att öka antalet certifierade svenska skolor. Inom projekt *BlueLightS* pågår även ett särskilt samarbete för att öka medvetenheten om hav och vatten i Gotlands skolor och engagera lokalsamhället att jobba tillsammans kring detta. Under Östersjödagen samlades därför skolor och aktörer som jobbar med havet på Forskningsstationen Ar för att inspireras och utveckla idéer. Läs mer om Östersjödagen på sidan 41.

Havsmiljöinstitutet medverkade även under *Blue Mission Banos Arena* i Sopot Polen för att berätta om blå utbildningar i Sverige och arbetet inom *Blue Lights*, läs mer på sidan 40.

UNDERSÖKNINGAR HAVSMEDVETENHET ●●●

Havsmiljöinstitutet har under flera år genomfört undersökningar för att ta reda på mer om svenskarnas relation till havet. Under 2025 genomfördes en internationell undersökning av havsmedvetenhet där Sverige medverkade tillsammans med en rad andra länder – *Ocean and Society Survey (OSS)*. Läs mer i blickfånget på sidan 20.

SVERIGES VATTENMILJÖ ●●●●●

Under åren 2019–2023 publicerades resultaten från svensk akvatisk miljöövervakning på sajten *Sveriges vattenmiljö*. Sajten uppdateras för närvarande inte på grund av att det i nuläget saknas finansiering för att driva arbetet. Men resultaten från tidigare år, alla artiklar och all kunskap är alltså tillgänglig genom institutets försorg och under 2025 hade sajten 45 000 besök.

SAMVERKAN

En viktig del av Havsmiljöinstitutets uppdrag är utveckla tvär- och mångvetenskapliga nätverk och öka kommunikationen mellan olika människor och organisationer. Detta för att belysa ämnen brett och tvärvetenskapligt, och göra kunskapen tillgänglig för förvaltning och andra som kan behöva den. Därför driver och medverkar Havsmiljöinstitutet i flera olika samverkansprojekt, grupper och program både nationellt och internationellt.

I denna del beskrivs grupper och projekt som har särskilt fokus på samverkan, och lite kring gruppernas sammansättning och arbetssätt. För att läsa mer om innehållet i arbetet, se kapitlet *Tvärvetenskap för havet*.

HAVSMILJÖINSTITUTETS ARBETSGRUPPER

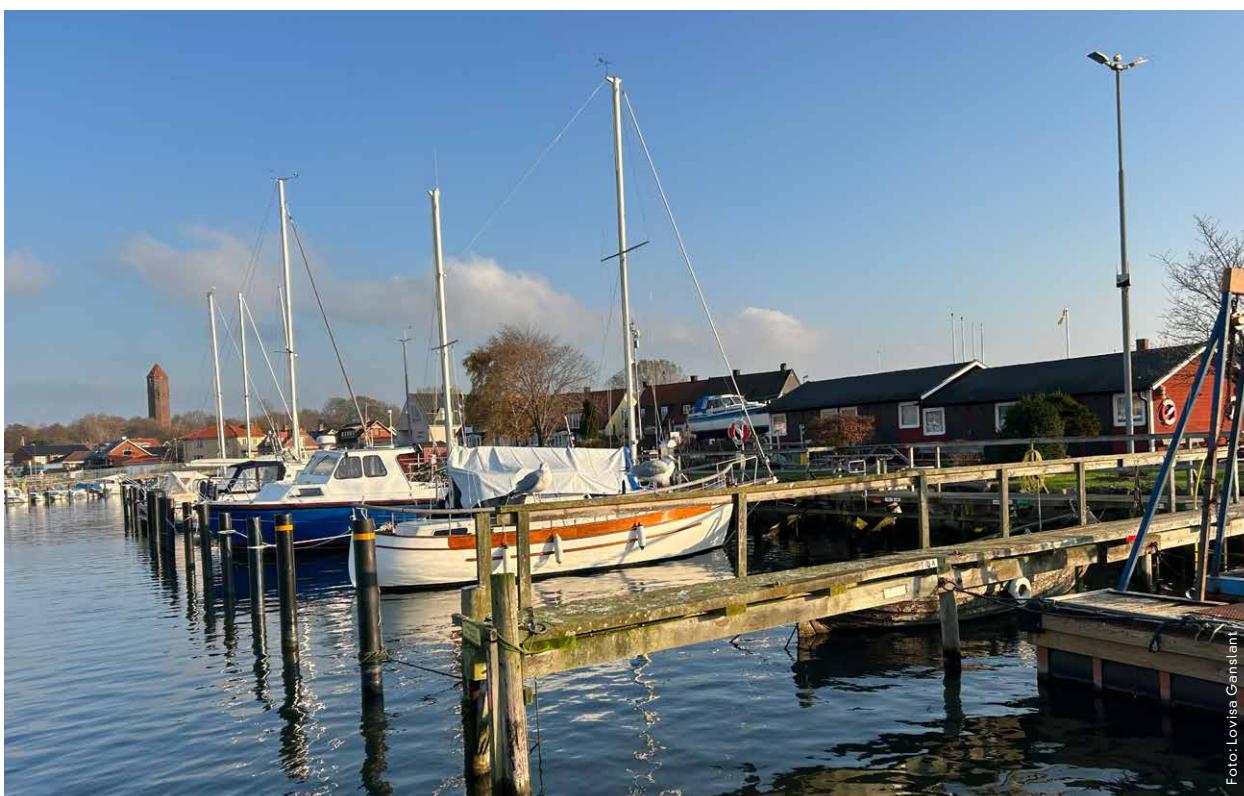
Havsförvaltningsakademien ●●●●●

Havsförvaltningsakademien är ett relativt nystartat nätverk som syftar till att främja vetenskap och kunskapsutbyte kopplat till den marina förvaltningen i Sverige. I

nätverket, som idag består av runt hundra personer, har en bredd av tjänstemän och kompetenser bjudits in, från nationella och regionala myndigheter, kommuner och departement, samt forskare med inriktning mot ekosystembaserad förvaltning eller allmänna förvaltningsfrågor. Nätverket drivs genom möten, diskussioner och gemensamt arbete som att ta fram en antologi om ekosystembaserad förvaltning.

Hållbart båtliv ●●●●●

Havsmiljöinstitutets arbetsgrupp för hållbart båtliv har till syfte att bidra till utvecklingen av en mer hållbar förvaltning av fritidsbåtlivet, genom att sammanställa vetenskaplig kunskap på ett lättillgängligt sätt. Gruppen består av representanter med kompetens inom olika ämnesområden från universitet och forskningsinstitut: Havsmiljöinstitutet, Göteborgs universitet, Stockholms universitet och IVL. HaV har bjudits in till och deltagit i dialogerna för att fånga upp myndighetens kunskapsbehov.

Sjöfartsgruppen ●●●●●

Havsmiljöinstitutets sjöfartsgrupp består av representanter från universitet och myndigheter med kompetens inom olika ämnesområden och utvecklas kontinuerligt genom nätverket som omfattar akademi, förvaltning och näringsliv, nationellt och internationellt.

Gruppen har haft flera gemensamma möten under 2025 med representation från Chalmers tekniska högskola, Sjöfartshögskolan Linnéuniversitetet, Göteborgs universitet och HaV.

Tankrengöringsgruppen ●●●●●

Som en naturlig fortsättning på sjöfartsgruppen arbete kring problematiken med tankrengöring till havs har ett mindre nätverk bildats med fokus på just denna fråga. Sedan rapporten *Tankrengöring och dess påverkan på havsmiljön* gavs ut 2020 har gruppen samordnat möten, seminarier och konferenser för att sprida kunskap om problemet samt sammankallat till regelbundna avstämningsmöten mellan tjänstemän från HaV, Kustbevakningen, Transportstyrelsen och Jordbruksverket.

Marina nätverket för vattenpedagogik ●●●●●

I Sverige är det många, till exempel lärare, forskare, naturskolor, science centers och ideella föreningar som jobbar med havsmedvetenhet på olika sätt. För att underlätta samverkan mellan dessa och ge dem möjlighet att utvecklas samordnar Havsmiljöinstitutet sedan 2019 det *Marina nätverket för vattenpedagogik*. Årligen genomförs den nationella konferensen *Att sprida ringar på vatten*.

Myndighetssamverkan ●●●●●

Havsmiljöinstitutet samverkar i havsmiljöfrågor med en rad nationella myndigheter, bistår med vetenskaplig kompetens och beslutsunderlag samt genomför projekt på uppdrag av marin förvaltning.

En del av myndighetssamverkan sker inom det så kallade *Nationella samrådet*. Havsmiljöinstitutet strävar ständigt efter att förbättra och effektivisera utbytet av expertkunskap mellan Sveriges lärosäten och havsförvaltande myndigheter och har arbetat fram en tydlig process för att identifiera och möta kunskaps- och forskningsbehov.

Organisationer och myndigheter som Havsmiljöinstitutet kontinuerligt samråder med är Kustbevakningen, HaV, Naturvårdsverket, Sjöfartsverket, Jordbruksverket, SMHI, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Transportstyrelsen och de länsstyrelser som är vattenmyndigheter.

I maj 2025 samlades Havsmiljöinstitutets samrådsmyndigheter till möte i Göteborg. Inför mötet hade myndigheterna besvarat frågor kring aktuella ärenden, kunskapsbe-

Under 2025 års Almedalsvecka lyfte Havsmiljöinstitutet frågan om Sveriges legala möjligheter att stoppa de skadliga utsläppen från fartygsskrubbar även utanför svenskt sjöterritorium. Här talar Niklas Blomqvist, Walleniusrederierna.

hov och andra områden där man ser behov av att stärka arbetet med att förvalta havet.

Under mötet togs behov av kunskap upp rörande bland annat nya fartygsbränslen och hur de beter sig vid utsläpp, granskning av styrmodellen för vatten- och havsförvaltning, utformning av samverkansprocesser med intressenter som påverkas av vatten- och fiskförvaltning, bättre kunskap och delning av data kring effekter av fysisk påverkan på havsbottnar, och bättre kunskap om farliga ämnen och möjliga åtgärder för rening av mark och vatten.

NATIONELL SAMVERKAN

Almedalen ●●●●●

Almedalsveckan är en viktig arena och mötesplats för Havsmiljöinstitutet för att i samtal och öppna seminarier sprida och utbyta information. Kontaktnät uppstår, breddas eller fördjupas. Havsmiljöinstitutet har genom åren deltagit i planeringen och genomförandet av Östersjödagarna i Almedalen tillsammans med Uppsala universitet, Blått Centrum Gotland, Stockholms universitets Östersjöcentrum, Kungliga tekniska högskolan (KTH), Stockholm Environment Institute (SEI), OX2, Formas, Ragn-Sells, Race for the Baltic, Östersjökontraktet, Världsnaturfonden, Landsbygdsnätverket, Circular Water Solutions och Forum Östersjön.

Båtmiljörådet ●●●●●

Båtmiljörådet samlar myndigheter, organisationer och akademiker som arbetar för ett hållbart båtliv. Transportstyrelsen är sammankallande för rådet som träffas cirka fyra gånger per år. Sedan hösten 2025 deltar en representant för Havsmiljöinstitutet i Båtmiljörådets möten.

Co-Creating a Better Blue (C2B2) ●●●●●

I forskningsprogrammets Co-Creating Better Blue, C2B2, tre fallstudieområden pågår samskapande arbetsmöten, som tar fram problemanalyser, gemensamma visioner och målbilder och identifiera konkreta områden och aktiviteter att arbeta vidare med.

FN:s årtionde för havsforskning för hållbar utveckling ●●●●●

FN har beslutat att under 2021–2030 fokusera på havsforskning och hållbarhet – FN:s havsdekad. Havsmiljöinstitutet deltar i den nationella svenska kommittén för dekaderna och bidrar där aktivt genom delaktighet i planering av arbetet, liksom i institutets och den egna verksamheten, bland annat kopplat till havsmedvetenhet. Institutet deltog även i arbetet med *Global Ocean Science report*, som publiceras 2026.

Havsredaktionen ●●

Ett av samarbetena som Havsmiljöinstitutet varit delaktiga i under många år är i planering, produktion och spridning av de populärvetenskapliga kommunikationsprodukterna *Havsutsikt*, *Havet.nu* och *Livet i havet*.

Pilotområden för ekosystembaserad förvaltning ●●●●●

Havsmiljöinstitutet deltar och stöttar i ett pilotprojekt som utreder möjligheten att implementera ekosystembaserad havsförvaltning i svenska havsområden. Projektet bygger på tät dialog med många olika typer av lokala aktörer; kommuner, regioner och länsstyrelser, representanter från den blå näringen – exempelvis fisket, småbåtshamnar, turistnäringen, kulturarbetare samt intresseföreningar såsom fågelskådare med flera.

Havsmiljöinstitutet deltar årligen tillsammans flera andra organisationer i Västerhavsveckan.

Sveriges vattenmiljö och Vattenmiljöseminariet ●●●●●

Arbetet med *Sveriges vattenmiljö* och *Vattenmiljöseminariet* binder samman ett stort nätverk av experter och utförare av miljöövervakning, av sjöar, vattendrag och havsområden. Webbplatsen *Sveriges vattenmiljö* har inte uppdaterats under året men ändå är relevant och välbesökt, och har inte ersatts av någon annan tjänst som sammanfattar och beskriver miljötillståndet i våra vatten. Vattenmiljöseminariet har under många år varit en del av arbetet med tillståndsbeskrivningar i det omfattande nätverket, och riktar sig till alla som arbetar med akvatisk miljöövervakning. Senaste seminariet hölls i januari 2025.

Västerhavsveckan ●●

Havsmiljöinstitutet deltar tillsammans med ett 80-tal andra organisationer i Västerhavsveckan, en temavecka för att öka kunskapen om miljön i Västerhavet.

Pilotområdena för projektet Ekosystembaserad havsförvaltning, EBHF, har regelbundna möten och dialoger, bland annat ett fysiskt möte utanför Gävle som Södra Bottenhavet stod värd för.

Foto: Madeleine Prutzer

INTERNATIONELL SAMVERKAN

Havsforskningsrådet ICES – arbetsgrupper ●●●

Det internationella Havsforskningsrådet Ices är en organisation med mer än 4 000 forskare från drygt 20 medlemsländer. Havsmiljöinstitutets experter deltar i flera olika arbetsgrupper inom Ices och tar också ansvar som ordförande i flera grupper.

Havsmiljöinstitutet har tagit stort ansvar för att rekrytera svenska samhällsvetare till Ices och arrangerat så att deras medverkan finansieras av Formas. Arbetsuppgifterna kopplat till Ices ligger väl i linje med Havsmiljöinstitutets regeringsuppdrag.

Helcom ●●●

Helcom är en internationell konvention, en överenskommelse mellan de nio länderna runt Östersjön, med syftet är att förbättra havets miljötillstånd. EU är också medlem i Helcom. Havsmiljöinstitutet bistår Helcom genom deltagande i expertgrupper.

IOC Group of Experts on Ocean Literacy and Capacity Development ●●●

Två representanter från Havsmiljöinstitutet och Göteborgs universitet deltar sedan 2025 som experter IOC:s arbetsgrupper för havsmedvetenhet och kapacitetsutveckling. Fokus för arbetet 2025 har varit att uppnå bättre samordning mellan de två expertgrupperna, deras arbetsplaner och prioriteringar.

Northern European Sea Basin project ●●●●

Projektet bygger på samarbete runt Östersjön och Nordsjön och handlar om havsplanering, ekosystembaserad förvaltning och hållbar blå ekonomi. Arbetet leds av Nederländernas myndighet för företagande. Partnerskapet av 18 organisationer och två associerade partner omfattar myndigheter med havsplaneringsansvar, som HaV, internationella organisationer samt flera universitet och forskningsinstitut som Havsmiljöinstitutet, Nordregio och Göteborgs universitet. Havsmiljöinstitutet bidrar med expertis inom havsplanering och ekosystembaserad förvaltning.

Ocean and Society Survey – arbetsgrupp ●●

Sedan 2025 ingår institutet i en internationell grupp som diskuterar resultaten av *Ocean and Society Survey*. Gruppen består av forskare, statistiker och kommunikatörer som diskuterar resultaten från undersökningen och hur dessa kan få vidare spridning, samt verkar för att fler länder ska få möjlighet att genomföra undersökningen.

Project BlueLightS ●●

Havsmiljöinstitutet ingår som en av 17 parter i EU Horizon-projektet *BlueLightS*. Syftet är att öka havsmedvetenheten – kunskapen och engagemanget för hav och vatten, bland annat om att få fler skolor att integrera mer vatten, hav och havsmiljö i undervisningen. Konsortiet träffas ungefär två gånger per år och har utöver det digitala möten för avstämning, inspiration och kunskapsutbyten.

EVENEMANG 2025

Under 2025 arrangerade och deltog Havsmiljöinstitutet på flera möten, workshoppar, seminarier och större konferenser – nationella såväl som internationella. Evenemangen är ett sätt att nå ut med information om Havsmiljöinstitutets arbete för havsmiljön, sprida kunskap och bidra till medvetenhet och engagemang samt främja samverkan och kommunikation mellan forskare, förvaltning, beslutsfattare och allmänhet. Här presenteras evenemangen ordnade efter när de ägde rum.

NATIONELLT HANDLINGSUTRYMME FÖR ATT SKYDDA HAVSMILJÖN ●●●●●

Den 14 januari bjöd Havsförvaltningsakademien, i samarbete med Stockholms Miljörättscentrum, in till ett halvdagsseminarium med presentationer samt panelsamtal och diskussioner. Fokus för dagen var att diskutera om Sverige utnyttjar det utrymme som finns för att effektivt skydda och bevara marina resurser och ekosystem. Två olika sakområden behandlades; fiske och utsläpp av giftigt skrubbevatten från fartyg – havsmiljöfrågor som är starkt reglerade av internationell rätt och EU-rätt. Representanter från Uppsala universitet, Stockholms universitet, Marint Centrum i Simrishamn, Chalmers samt Göteborgs universitet medverkade höll presentationer och deltog gjorde även forskare från andra lärosäten, representanter från departement, fiskeorganisationer m.fl.

Ett fullsatt Vattenmiljöseminarium inleddes av Mikael Krysell, HaV, med bistra nyheter om nedskärningar inom miljöövervakningen.

Foto: Maria Lewander

VATTENMILJÖSEMINARIET ●●●●●

I slutet av januari arrangerade Havsmiljöinstitutet Vattenmiljöseminariet 2025 i Göteborg. Över 90 personer träffades för att diskutera resultaten från den akvatiska miljöövervakningen, framtida utmaningar och samverkan. Morgondagens miljöövervakning står inför stora förändringar, något som präglade diskussionerna under seminariet. 40 olika föredragshållare stod för innehållet som fokuserade på resultat från nationell, men även regional, miljöövervakning. Det serverades en stor mängd föredrag med resultat från miljöövervakningens olika program med fokus bland annat på vattnens grundläggande funktioner, klimatpåverkan, näringshalter, växt- och djurplankton, bottenfauna, fisk, sjöfågel, farliga ämnen och påverkan på marina däggdjur som säl och tumlare.

WEBBINARIUM C2B2 ●●●●●

Den 17 mars arrangerade bland andra projektet Mistra Co-Creating Better Blue, C2B2, och Uppsala universitet ett webinarium kring temat *Ökar havsbaserad vindkraft utsläppen från sjöfarten?* Under webinariet medverkade representanter från vindkraftsbolag och sjöfartsindustrin.

MARINT CENTRUM SIMRISHAMN – SEMINARIUM ●●●●●

I mars besökte de svenska ledamöterna i EU-parlamentets fiskeriutskott och EU-kommissionären för hav och fiske, Costas Kadis, Simrishamn och Marint centrum för att samtala om fisket och den akuta situationen i Östersjön. Under besöket träffade Kadis bland andra Kustbevakningen, ideella organisationer, fiskare och forskare – däribland medarbetare från Havsmiljöinstitutet, för att få en djupare förståelse för de utmaningar som Östersjön står inför.

BLUE MISSION BANOS ARENA ●●●●●

Havsmiljöinstitutet deltog på plats i Sopot i Polen för den fjärde Mission Arena, inom projektet Blue Mission Banos, den 28–29 april. Havsmiljöinstitutet deltog i två workshoppar; en om *Blue Education* och en om *Citizen Engagement* och berättade om arbetet med Blue Schools och projektet *Blue LightS* samt institutets fokus att lyfta havet i undervisningen i svenska skolor.

Firande av Östersjödagen vid Marina forskningsstationen. Ar lockade närmare hundra personer. Havsmiljöinstitutet medverkade vid upptäcktsfärder längs stranden.

Foto: Tina Johansen Lijla

Vid evenemanget under FN:s havskonferens talade bland andra Alan Symoneaux, biträdande direktör för säkerhet och miljömställning vid Frankrikes fartygsflotta.

Foto: Maria Lewander

Almedalen 2025 – Havsmiljöinstitutet lyfte skrubberfrågan tillsammans med representanter från forskning, förvaltning, politik och näringsliv. I panelen syns Jonatan Tholin, Kustbevakningen, David Langlet, Uppsala universitet, Joanna Lewerentz, Riksdagsledamot (M) och Niklas Blomqvist, Walleniusrederierna.

Foto: Tina Johansen Lijla

HAVS- OCH VATTENFORUM ●●●●

Miljöanalytiker från Havsmiljöinstitutet och Göteborgs universitet, deltog på 2025 års Havs- och vattenforum i maj för att berätta om historiska förändringar i ålgräs på västkusten. Havs- och vattenforum arrangeras av HaV.

FN:S HAVSKONFERENS ●●●●

Havsmiljöinstitutet var en av de svenska aktörer som deltog vid FN:s havskonferens, som hölls i Nice, Frankrike, den 9–13 juni. I seminariet *The scrubber case – time for glocal solution* samlade Havsmiljöinstitutet ministrar från Sverige, Danmark och Frankrike samt representanter från IMO, Oskar, rederinäringen och forskarvärlden för att diskutera hur vi kan begränsa utsläpp av skrubbervatten från fartyg. Läs mer på sidan 16.

ALMEDALEN ●●●●●

Havsmiljöinstitutet fortsatte att belysa problematiken kring skrubbervattenutsläpp och lyfte även frågan i Almedalen 23–27 juni. Under seminariet samlade Havsmiljö-

institutet representanter från forskning, förvaltning, politik och näring för att diskutera Sveriges möjligheter att stoppa de skadliga utsläppen från skrubbrar även i andra vatten. I Almedalen arrangerade Havsmiljöinstitutet även ett politikersamtal tillsammans med nätverket *Östersjödagarna* för att diskutera hur företrädare för riksdagspartierna vill utforma nästa steg i havsmiljöpolitiken.

ÖSTERSJÖDAGEN ●●●

För tredje året i rad uppmärksammade Havsmiljöinstitutet Östersjödagen med öppet hus på Forskningsstationen Ar på Gotland den 28 augusti. Deltog gjorde forskare och aktörer som på olika sätt arbetar med insatser för ett levande Östersjön. Medarbetare vid Havsmiljöinstitutet medverkade för att berätta om arbetet inom projektet *BlueLightS* och *European Blue Schools*, som drivs i samverkan med bland andra Blått Centrum Gotland/Uppsala universitet Campus Gotland.

Foto: Michael Palmgren

I början av december samlades marina pedagoger, forskare m.fl. från hela landet för att inspirera och inspireras vid konferensen Att sprida ringar på vatten i Malmö.

BÅTMILJÖKONFERENSEN ●●●●

Havsmiljöinstitutet, Svenska båtunionen och HaV arrangerade en nationell båtmiljökonferens, som ägde rum i Marstrand 15–16 oktober. Temat för årets konferens var *Ren båtbottnen – nutida möjligheter för ett miljövänligt båtliv*, och samlade ett hundratal deltagare från bransch, myndigheter, kommuner, båtorganisationer och forskning. Läs mer på sidan 14.

HAVSFORSKARDAGARNA ●●●●

Tre representanter från Havsmiljöinstitutet deltog med föredrag och i panelsamtal vid Svenska havsforskarförbundets konferens i november 2025. Temat för konferens var *Främja marin forskning mellan olika discipliner och intressenter*. Konferensen, som hölls i Göteborg, samlade cirka 100 representanter från svenska lärosäten och myndigheter för presentationer, panelsamtal och nätverkande.

ATT SPRIDA RINGAR PÅ VATTNET ●●●

Den 2–3 december arrangerade Havsmiljöinstitutet en konferens inom det Marina nätverket för vattenpedagogik, på naturum Öresund i Malmö. Deltog gjorde ett fyrtiotal personer från hela Sverige som på olika sätt arbetar pedagogiskt med att öka havsmedvetenheten bland barn och vuxna.

SEA AND SOCIETY TALK ●●●

Centrum för Hav och samhälle vid Göteborgs universitet anordnar regelbundet lunchseminarier för forskare och personer som arbetar med havet, med fokus på utmaningarna för hållbar utveckling och förvaltning av kuster och hav. Under temat *Hur ser stödet ut för att skydda vår natur?* deltog Havsmiljöinstitutet för att berätta om de undersökningar i havsmedvetenhet som institutet utfört under 2024–2025 i syfte att kartlägga svenskarnas relation till havet. Läs mer om undersökningarna på sidan 20.

BALTIC BREAKFAST ●●●

Östersjöcentrum vid Stockholms universitet anordnar regelbundet frukostseminarier som presenterar den senaste kunskapen rörande centrala miljöfrågor för Östersjön. Medarbetare vid Havsmiljöinstitutet deltog vid två seminarier för att prata om förvaltningen av fisket i Östersjön samt om fritidsbåtars negativa miljöpåverkan och möjligheter för att minska denna.

C2B2 BREAKFAST CLUB ●●●●

En medarbetare från Havsmiljöinstitutet höll i ett frukostmöte om Ekosystembaserad förvaltning av hav och kust, arrangerat av forskningsprogrammet C2B2.

EBHF:S FRUKOSTSEMINARIER ●●●●

Under året anordnade Havs- och vattenmyndighetens projekt *Ekosystembaserad havsförvaltning* en digital seminarieserie med föreläsningar om aktuella frågor kopplade till hållbar utveckling av havsmiljön. Havsmiljöinstitutet, som deltar i projektet på flera sätt, är medarrangör och deltog även under våren med föreläsningar om havsplaneringens möjligheter, förekomsten av platsföroreningar från flytbryggor och en diskussion om EU:s fiskeriförvaltning.

HAVSFÖRVALTNINGSAKADEMIN LUNCHSEMINARIER ●●●●

Nätverket Havsförvaltningsakademien arrangerade under hösten en serie digitala seminarier under temat *Utvärdering*. Syftet var att behandla den roll som utvärderingar har för den nationella havsförvaltningen samt diskutera förslag till förbättringar. Inbjudna talare var experter från Umeå universitet, Formas, SLU, Göteborgs universitet, HaV och Stockholm Resilience Center. Deltog gjorde bland andra forskare från olika svenska lärosäten, myndighetspersoner, tjänstemän vid Regeringskansliet samt representanter från ideella organisationer.

INTÄKTER OCH KOSTNADER

Intäkter och kostnader för Havsmiljöinstitutet fördelat på institutets anslag och externa medel redovisas i tabell 1. Under 2025 erhöles anslaget på 10 miljoner som ett bidrag via Havs- och vattenmyndighetens 1:11-anslag.

Medlen till Havsmiljöinstitutet har bland annat använts till att samordna institutets verksamhet, tvärvetenskaplig analys och syntes, kommunikation samt för att anordna konferenser, workshoppar m.m.

Ingående balans inför 2025 var 1 095 tkr i överskott och utgående balans var överskott 1 715 tkr.

INTÄKTER OCH KOSTNADER 2025 UPPDELAT PÅ ANSLAG OCH EXTERNA UPPDRAG OCH PROJEKT (TUSEN KRONOR).

	Anslag Havsmiljöinstitutet	Externa uppdrag och projekt	Totalt
Intäkter	10 000	11 957	21 957*
varav anslag	10 000	0	10 000
Verksamhetskostnader	-10 050	-11 286	-21 336
varav medel för inköp av expertis och tjänster från lärosäten och forskningsinstitut	-1 144	- 2 943	-4 087
Resultat	-50	671	621

*Här ingår 1 920 tkr som avser år 2025 men som inkommer år 2026.

EXTERNA UPPDRAG OCH PROJEKT 2025

Översikt av de externfinansierade projekt som Havsmiljöinstitutet leder och genomför. I projekten ingår även forskare och experter från olika lärosäten. Projekten presenteras närmare i kapitlet ”Tvärvetenskap för havet” på sidan 24.

PROJEKTTITEL	PROJEKTLEDARE	FINANSIÄR
Dataflöden och arbetsprocesser för användande av miljöövervakningsdata	Mats Lindegarth, Havsmiljöinstitutet, Göteborgs universitet	Havs- och vattenmyndigheten
Vattenmiljöseminariet 2025	Maria B. Lewander, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Expertstöd i arbetet med näringsvävar kopplat till Helcom, Oskar och Ices	Andrea Belgrano, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Lärandemiljö om hav och vatten	Tina Johansen Lilja, Havsmiljöinstitutet	Kunskapsporten
Flytbryggor innehållande EPS/XPS	Embla Engström, Havsmiljöinstitutet, Britt-Marie Wilen och Sebastien Rauch, Chalmers	Havs- och vattenmyndigheten
Sjöfart i marina skyddade områden	Kjell Larsson, Linnéuniversitetet, David Langlet (UU), Niels Krabbe (GU)	Havs- och vattenmyndigheten
Rättsutredning för reglering av skrubbrar i Östersjöområdet	Kjell Larsson, Linnéuniversitetet, David Langlet, Uppsala universitet, Niels Krabbe, Göteborgs universitet	Transportstyrelsen
Uppföljning, utvärdering och analys av det svenska genomförandet av Oskar NEAES och Helcom BSAP	Ulla Li Zweifel, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Fördjupade analyser av styrmedel	Ulla Li Zweifel, Embla Ekström, Havsmiljöinstitutet, Anders Ivarsson Westberg, Södertörns högskola, Jesper Stage, Luleå tekniska universitet, Aron Westholm, Göteborgs universitet	Havs- och vattenmyndigheten
Expertstöd kopplat till samverkan i tre pilotområden för ekosystembaserad havsförvaltning – Tvärforum säl och skarv	Madeleine Prutzer, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Processledning och kommunikation i pilotprojekt för ekosystembaserad havsförvaltning i Sverige	Kajsa Balkfors, Kajsa Balkfors AB, Kajsa Sörman och Marie Svärd, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Samförvaltningsformer för ett mer intressentdrivet åtgärdsarbete för kustekosystemens återhämtning	Madeleine Prutzer, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Utredning om hur kustzonsplaneringen kan utvecklas	Aron Westholm, Göteborgs universitet, Andrea Morf, Embla Ekström, Kristjan Laas, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Utvärdering av ÅPH 26 - vägledning om områdesskydd	Kristjan Laas, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Expertstöd inom havsmiljödirektivet avseende farliga ämnen/ekotoxikologi	Johan Gustafsson, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Expertstöd inom havsmiljödirektivet biologisk mångfald avseende deskriptor 1 och 6	Karin Thompson-Svanfeldt, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Norrbottens framtida behov av livsmedel	Sara Johansson, Högskolan i Jönköping, Magnus Karlefors, Luleå tekniska universitet	Region Norrbotten
Nationell fritidsbåtskonferens	Embla Ekström, Lovisa Ganslandt	Havs- och vattenmyndigheten

Fortsättning ...

PROJEKTITTEL	PROJEKTLEDARE	FINANSIÄR
Suppleant till Sveriges ordinarie delegat i Ices SCICOM	Andrea Morf, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Effekter på marint liv av utsläpp av biobaserade oljor och bränslen från tankfartyg	Kjell Larsson, Linnéuniversitetet	Havs- och vattenmyndigheten
Ekonomiskt stöd till svenska forskare för deltagande i Internationella havsforskningsrådet	Andrea Morf, Havsmiljöinstitutet	Formas
Juridisk utredning om tvåtaktsmotorer med förgasare	Kristjan Laas, Havsmiljöinstitutet	Transportstyrelsen
Kartläggning av områden känsliga för påverkan av fritidsbåtar på västkusten	Per Bergström, Göteborgs universitet, Mats Lindegarth, Havsmiljöinstitutet, Göteborgs universitet, Kristjan Laas, Embla Ekström, Havsmiljöinstitutet	Havs- och vattenmyndigheten
Expertstöd läkemedel	Daniel Malnes, expert	Havs- och vattenmyndigheten
Co-Creating Better Blue	Andrea Morf, Havsmiljöinstitutets. Projektet koordineras av Göteborgs universitet.	Mistra
NESBp, North European Sea Basin Project	Andrea Morf, Havsmiljöinstitutet	CINEA/EMFAF
BlueLightS	Maria Lewander, Havsmiljöinstitutet	Horizon Europe

REMISSER 2025

Havsmiljöinstitutet bidrar med vetenskaplig kompetens i havsmiljöfrågor genom att svara på remisser från myndigheter och departement. Under 2025 beredde och sammanställde Havsmiljöinstitutet, ofta i samarbete med Göteborgs universitet, remissvaren nedan.

REMISS	MYNDIGHET/VERKSAMHET	SVARET HAR KOORDINERATS AV
Remiss gällande Transportstyrelsens framställan om ändring i lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg och förordningen (1980:789) om åtgärder mot förorening från fartyg – Överlåtelse av förvaltningsuppgifter till auktoriserade tankspolningsinspektörer	Landsbyggs- och infrastrukturdepartementet	Eva-Lotta Sundblad
Remiss gällande ändrade föreskrifter för havsmiljön, HVMFS 2012:18 gällande miljö kvalitetsnormer	Havs- och vattenmyndigheten	Mats Lindegarth
Remiss gällande förfrågan om behov att komplettera Kontiki Vind AB:s ansökan om tillstånd enligt lagen om Sveriges ekonomiska zon för energiparken Vidar	Havs- och vattenmyndigheten	Mats Lindegarth
Remiss gällande Föreskrift om ändring av SJÖFS 2024:2 om tillhandahållande av lots, lotsbeställning, tilldelning av lots och lotsavgifter	Sjöfartsverket	Kajsa Tönnesson
Betänkandet gällande skydd för biologisk mångfald i havsområden utanför nationell jurisdiktion (SOU 2025:36)	Utrikesdepartementet	Mats Lindegarth
Remiss gällande förslag till reviderad nationell förvaltningsplan för ål 2025–2030	Havs- och vattenmyndigheten	Lina Rasmusson
Remiss gällande PM Skyddet genom nationell fridlysning anpassas till arternas skyddsbehov och andra angelägna intressen	Klimat- och näringslivsdepartementet	Mats Lindegarth
Remiss gällande slutbetänkande En moderniserad fiskelagstiftning (SOU 2025:89)	Landsbyggs- och infrastrukturdepartementet	Mats Lindegarth

PUBLICERAT & PRESENTERAT 2025

RAPPORTER HAVSMILJÖINSTITUTETS RAPPORTSERIE

Havsmiljöinstitutets årsrapport 2024. Rapport nr 2025:1.

Belgrano, A. Tomczak, M. 2025 Intermediate report for a pilot assessment for EU MSFD descriptor D4 food webs for Kattegat. Report no 2025:3, Swedish Institute for the Marine Environment.

Larsson, K. 2025. Effekter av utsläpp av vegetabiliska oljor och andra biobaserade oljor och bränslen från tankfartyg på marint liv. Rapport nr 2025:2, Havsmiljöinstitutet

Krabbe, N. Langlet, D. Larsson, K. 2025. Sjöfart i skyddade marina områden: fartygstrafikens omfattning och rättsliga förutsättningar för att minska miljöpåverkan. Rapport nr 2025:4, Havsmiljöinstitutet.

Ekström, E., Laas, K., Rauch, S. & Wilen, B-M. 2025. Plastföroreningar från Sveriges flytbryggor. Rapport nr 2025:5, Havsmiljöinstitutet.

POPULÄRVETENSKAPLIGA RAPPORTER/TIDSKRIFTER

Havsutsikt, nr 1 2025

Ekosystembaserad havsförvaltning – så funkar det. Broschyr kopplad till handbok, maj 2025.

VETENSKAPLIGA ARTIKLAR OCH BOKKAPITEL

Lindmark, M., Griffiths, C. A., Bartolino, V., Thunell, V., Maioli, F., Anderson, S. C., Belgrano, A., et al. 2025. Weak Effects of Local Prey Density and Spatial Overlap on Predation Intensity in a Temperate Marine Ecosystem. *Ecological Applications* 35(7): e70136. <https://doi.org/10.1002/eap.70136>

Rekola, A., Variopuro, R., Gee, K., Morf, A., et al. Forthcoming 2025. Spatial planning of the seas on the move - Integration of climate change into North and Baltic Sea region Marine Spatial Planning. *npj Ocean Sustainability*, Special issue Moving towards Climate-smart Ocean Planning.

Stanley, R.R.E., Abad-Uribarren, A., Belackova, A. et al. 2025. Five key opportunities to enhance the effectiveness of area-based marine conservation. *npj Ocean Sustain* 4, 67. <https://doi.org/10.1038/s44183-025-00172-z>

Svedäng, H. 2025. Bottom trawl surveys show a sharp decline in European eel (*Anguilla anguilla*) abundance in northern European coastal waters. *Frontiers in Fishery Science Section Fish Biodiversity and Conservation*. 3:1580250. <https://doi.org/10.3389/frish.2025.1580250>

Thompson, M.S.A., Preciado, I., Maioli, F., Bartolino, V., Belgrano, A. Casini, M., et al. 2025. Fish functional groups of the North Atlantic and Arctic oceans. *Earth System Science Data*, Volume 17, issue 6, ESSD, 17, 2447–2462. <https://doi.org/10.5194/essd-17-2447-2025>

Queirós, A.M., ten Brink, T., Bas, M., McGuinness, S., Sweeting, C., Edwards, H., Talbot, E., Berg Sør Dahl, P., Lønborg, C., Deecker-Simon, S., Elliot, M., Sardá, R., Fernandes-Salvador, J.A., Pretty, C., Varjopuro, R., Virtanen, A.E., Gissi, E., Yates, K., Morf, A., et al. 2025. The opportunity for climate action through climate-smart Marine Spatial Planning. *npj Ocean Sustainability* 26. 2025. Special issue Moving towards Climate-smart Ocean Planning. <https://doi.org/10.1038/s44183-025-00129-2>

RAPPORTER & ARTIKLAR I RAPPORTER

Morf, A. (ed.), Ekström, E., Prutzer, M., Barquet, K., Bohman, B., Coelho, L., Hjerpe Olausson, J., Imperiale, A. J., Lundman, J., Saracevic, N., Sjölander, F., Söderström, S., 2025a. C2B2 Deliverable D3.1 Baseline Report: Baseline Report Swedish Marine Governance: State-of-the-art and preparedness to environmental and climate change and evolving human uses. 201 p. Internal C2B2 programme deliverable, Swedish Institute for the Marine Environment and University of Gothenburg, Gothenburg.

Morf, A. (ed.), Lindegarth, M. (ed.), Nuñez Valadez, A., Smilikis, M., Prutzer, M., Ekström, E., Belgrano, A., Bergström, P., Broström, G., Huseby, S., Li, Z-B., Morsbach, S. & Svedäng, H. 2025b. C2B2 D1.1 Uppdatering på svenska: Klimat, miljö och mänskliga aktiviteter i havet – Tillstånd och trender. Havsmiljöinstitutet och Göteborgs Universitet.

Prutzer, M., Morf A. & Ekström E. 2025. Förvaltningsformer för ett mer intressentdrivet åtgärdsarbete: En underlagsrapport till Havs- och vattenmyndighetens regeringsuppdrag dnr: 2025-000001

Utredare på Havs- och vattenmyndigheten, Prutzer M., Balkfors K., Ershammar D., Höök J., Sörman K (red.). 2025. Handbok för regional ekosystembaserad havsförvaltning, erfarenheter från tre pilotområden. Rapportnr: 2025:03.

Westerberg, C., Gilek, M., Kumblad, L., Wikström S, Prutzer, M. 2025. Lokalt inkluderande åtgärdsplanering – ett pilotprojekt i Värmdö kommun. Östersjö centrum rapport 1/2025. Stockholms universitet.

VETENSKAPLIGA PRESENTATIONER OCH KONFERENSER

Gee, K., Morf, A., Mikkelsen, E., Zaucha, J. 2025. Integrating human dimensions in European MSP - lessons from current practices. Oral presentation by Kira Gee in Session G The human dimension in adaptive marine management, ICES Annual Sciences Conference 2025, Klaipeda, LT, 2025-09-16.

Morf, A., Prutzer, M., Ekström, 2025. Matchmaking in Sweden: Ecosystem based management meets marine spatial planning. Oral presentation in Session G The human dimension in adaptive marine management, ICES Annual Sciences Conference 2025, Klaipeda, LT, 2025-09-16.

Morf, A., Prutzer, M., Ekström, E. 2025. Evaluating Social Dimensions in

Ecosystem Based Marine Planning and Management: A Swedish Match? Oral presentation at the Swedish Marine Sciences conference, Wallenberg Centre, Gothenburg, 2025-11-18.

Laas, K. 2025. Disputation på avhandlingen Ekologisk kompensation, om juridiken under ytan och relationen mellan rättsvetenskap och ekologi, Göteborg, 2025-06-13

Svedäng, H. 2025. Bottom trawl surveys show a sharp decline in European eel (*Anguilla anguilla*) abundance in northern European coastal waters. Oral presentation at the Swedish Marine Sciences conference, Wallenberg Centre, Gothenburg, 2025-11-18.

Tönnesson, K. 2025. Presentation about the Swedish Institute for the Marine Environment. Oral panel discussion and presentation at the Swedish Marine Sciences conference, Wallenberg Centre, Gothenburg, 2025-11-18.

PRESENTATIONER VID PROJEKTMÖTEN OCH FÖR EXPERTGRUPPER

Johannesson, J. & Morf A. 2025. Sweden update - national MSP and developments in offshore wind. Oral presentation at the annual meeting of ICES Working Group Marine Planning Coastal Zone Management, Copenhagen, 2024-03-03.

Morf, A., Boman, B., Ekström, E., Prutzer, M., Romson, Å, Sjölander, F. et al. 2025e. WP3 Governance Synthesis Highlights October 2025: Towards Coexistence in the Swedish Offshore...? Briefing for the project team. Oral presentation held at C2B2 meeting in Stockholm, RISE, 2025-10-13.

Morf, A. 2025. Towards Climate-Smart coastal and marine spatial planning in the Baltic- and North Sea Regions: Achievements and Challenges. EU MSP Platform online workshop on Climate-smart Maritime Spatial Planning (MSP) for Future Uses/Needs of the Seas. 2025-03-25.

Morf, A. 2025. Making top-down meet bottom- up for mainstreaming together with your stakeholders: Challenges, enablers and mutual inspiration. Inbjuden presentation och samorganiserad workshop för att ta fram strategier för implementering av naturbaserade lösningar för kustskydd på MANABAS Coast projektets (<https://www.interregnorthsea.eu/manabas-coast/about-us>) halvtidskonferens (på inbjudan av Länsstyrelsen i Västra Götaland och SGI), Marstrand, 2025-09-11.

RAPPORTER FRÅN ICES-ARBETSGRUPPER

ICES. 2025. Workshop to compile evidence on the impacts of offshore renewable energy on fisheries and marine ecosystems (WKCOMPORE). ICES Scientific Reports. 7:45. 283 pp. <https://doi.org/10.17895/ices.pub.28759259>

ICES. 2025. Working Group on Marine Planning and Coastal Zone Management (WGMPCZM; outputs from 2022 meeting). ICES Scientific Reports. 7:23. 55 pp. <https://doi.org/10.17895/ices.pub.28322828>

ICES. 2025. Working Group on the Ecosystem Effects of Fishing Activities (WGECO). ICES Scientific Reports. 7:109. 45 pp. <https://doi.org/10.17895/ices.pub.29610260>

ICES. 2025. Working Group on Marine Protected Areas and other Spatial Conservation Measures (WGMPAS; outputs from 2024 meeting). ICES Scientific Reports. 7:80. 28 pp. <https://doi.org/10.17895/ices.pub.30406534>

POLICY BRIEFS

UNESCO-IOC and European Commission. 2025. Fonseca, C., Quesada da Silva, M. (ed). Agardy, T., Ansong, J.K., Bravo, E., Buenafe, K.C., et. al. MSPglobal International Guide on Marine/Maritime Spatial Planning: Volume 3 – Climate-smart Principle. IOC Manuals and Guides No. 89, Volume 3. UNESCO, Paris. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000395357?posInSet=24&queryId=f896769d-5b2c-4d01-b045-7b92f50db0c3>

POPULÄRVETENSKAPLIGA ARTIKLAR

Anon. 2025. Ny förvaltningsplan bör inkludera stopp för det svenska ålfisket. Policy Memo. Stockholms universitets Östersjöcentrum. September 2025. https://www.su.se/polopoly_fs/1.847941.1758199277!/menu/standard/file/pm_alforvaltningssplan_250918.pdf

POPULÄRVETENSKAPLIGA PRESENTATIONER

Ekström, E. gav ett föredrag med titeln Kartläggning av flytbryggor. Inbjuden som talare inom EBHF projektets serie av frukostseminarier. 2025-03-25.

Morf, A. gav ett föredrag med titeln Att dela på havet: Kan vi planera till havs? Varför havsplanering? Hur länka till ekosystembaserad havsförvaltning? Inbjuden som talare inom EBHF projektets serie av frukostseminarier. 2025-03-11.

Morf, A. presenterade Att dela på havet: Vad är havsplanering och vad tjänar den till? som inbjuden talare, Naturskyddsföreningen Öst, Havsnätverket, Stockholm 2025-12-01.

Johansen Lilja, T. & Lewander, M. gav två presentationer vid Blue Mission Banos Arena. Ocean Literacy, Citizen Engagement and project BlueLightS in Sweden och Good Practice Examples in Swedish Blue Education. Sopot, Polen, 29 april 2025.

Johansen Lilja, T. & Lewander, M. gav en presentation vid Centrum för hav och samhälles Sea and Society talk om institutets undersökningar av havsmedvetenhet med fokus på hur stödet såg ut i Sverige för att skydda havsmiljön. 19 november 2025.

Johansen Lilja, T. & Lewander, M. gav en presentation vid Emsea webinar: Ocean Literacy in the Baltic and Northern Seas, Community Engagement and Ocean Literacy in Sweden, 21 november 2025.

Laas, K. gav en presentation med titeln Ålgräs som rättsligt laboratorium på norskt Nationellt miljörettsmöte, Oslo, 23 september 2025.

Laas, K. gav en presentation med titeln Ålgräs som rättsligt laboratorium för västsvenska miljörettsföreningen 25 september 2025.

Prutzer, M. gav ett föredrag med titeln Ekosystembaserad förvaltning av hav och kust – erfarenheter från ett pilotprojekt. Inbjuden som talare till C2B2 online breakfast club Innovation talks. 2025-09-16.

Svedäng, H. gav ett föredrag vid möte om Östersjön - vägen framåt: diskussion om Östersjöns status och framtid i Simrishamn den 27 mars 2025 tillsammans med EU Kommissionär Costas Kadis och de svenska ledamöterna från PECH utskottet i Europaparlamentet med titeln: "Changes in Baltic fish stock productivity: status and drivers" <https://www.su.se/stockholms-universitets-ostersjocentrum/nyheter/%C3%B6stersj%C3%B6centrums-budskap-till-eu-kommission%C3%A4ren-%C3%B6stersj%C3%B6ns-fiskbest%C3%A5nd-beh%C3%B6ver-b%C3%A4ttre-f%C3%B6rvaltning-1.811181>

Svedäng, H. & Berkow, C. gav en presentation för Ekosystembaserad fiskförvaltning, projekt inom HaV, Stockholms skärgård, Södra Bottenhavet och 8-fjordar: Östersjöns sill och hur den vetenskapliga osäkerheten fortplantar sig genom EU: fiskeriförvaltning. Minskad produktivitet hos Östersjöns fiskbestånd. 29 april 2025. https://www.youtube.com/watch?v=cE_WLDkETDI&t=13s

Svedäng, H. gav en presentation vid digitalt möte Ekosystembaserad fiskförvaltning, projekt inom HaV, Stockholms skärgård, Södra Bottenhavet och 8-fjordar: Tvärforum 9. Säl och skarv. 16 september 2025. <https://www.youtube.com/watch?v=q5GQXAL2WSw&t=11s>

Svedäng, H. var inbjuden som en av två talare Östersjöcentrums Baltic Breakfast om Fiskeriförvaltning i Östersjön – två misslyckade modeller den 24 september 2025 <https://www.su.se/stockholms-universitets-ostersjocentrum/kalender/baltic-breakfast-fiskerif%C3%B6rvaltning-i-%C3%B6stersj%C3%B6n-tv%C3%A5-misslyckade-modeller-1.832090>

Svedäng, H. gav en presentation i samband med Vänsterpartiet i Vaxholms arrangemang Tre samtal om Östersjön vårt gemensamma hav 1 oktober 2025 med titeln "Östersjöns fiskbestånd i förändring". <https://www.facebook.com/events/1546418923198984/>

Svedäng, H. gav presentationen Baltic Changes in Baltic fish stock productivity: status and drivers vid BASRAN (Baltic Sea Action Network) webinarium "Can the Baltic Sea become the Kingdom of fish again" 25 October 2025.

Svedäng, H. var inbjuden av Naturskyddsföreningen i Stockholm som föredragshållare om Östersjöns fiskbestånd i förändring vid ett seminarium om Östersjön som matproducent, Stockholm den 6 november 2025.

Svedäng, H. var inbjuden av Arena Vattenkraft, Göteborg den 13 november 2025, Energiföretagen som föredragshållare om Ålbeståndet fortsätter att minska.

Svedäng, H. var inbjuden av Krafttag ål, Stockholm den 11 december 2025, Energiforsk, som föredragshållare om ålens liv i havet vs inlandsvatten – historiskt och i framtiden.

DEBATTARTIKLAR, TV OCH RADIO

- Karlsson, A. Andersson, A., Raymond, C., Nascimento, F., Casties, I., Walve, J., Ahlgren, J., Wikner, J., Gunnarsson, J., Tönnesson, K., et al. 2025. Debattartikel i Altinget, Farligt att banta ned miljöövervakningen av Östersjön, 2025-01-16. <https://www.altinget.se/artikel/farligt-att-banta-ned-miljoovervakningen-av-ostersjon>
- Svedäng, H. 2025. Förbud mot ålfiske är enda räddningen. SvD Debatt 2025-02-03. <https://www.svd.se/a/o3xnRV/forbud-mot-alfiske-ar-enda-raddningen>
- Svedäng, H. 2025. Manipulativa drag i svensk fiskeriförvaltning. Arbetaren 2025-10-14. <https://www.arbetaren.se/2025/10/14/manipulativa-drag-i-svensk-fiskerishyforvaltning/>
- Svedäng, H. 2025. Intervju i nätpublikation Deep Sea Reporters 2025-02-12: Marinekolog kritisk till trålförbud på försök. https://www.deepseareporter.com/sv/marinekolog-kritisk-till-tralforbud-pa-forsok/?mc_cid=25c057c7f3&mc_eid=fb76ce16ca
- Svedäng, H. 2025. Citerad på ledarplats i Nya Åland 2025-03-25. Ju färre trålare, desto bättre. <https://www.nyan.ax/ledare/ju-farre-tralare-desto-battre/>
- Svedäng, H. 2025. Interview as a fishery expert by the consultant M&E Factory on the behalf of the Directorate-General for Parliamentary Research Services (DG EPRS) concerning "Evaluation of the Baltic Sea Multiannual Plan (Regulation (EU) 2016/1139)" on 2nd of May 2025.
- Svedäng, H. 2025. Intervju i tidningen Mitti Haninge <https://www.mitti.se/nyheter/fynd-pa-vasaskeppet-kan-forutspastrommingsframtid-6.3.292442.7f918e0b97>
- Svedäng, H. 2025. Intervju ombord på Elektra av Radio Sweden (SR) 2025-06-05: 'Very risky' and 'stupid' to increase herring quota for the Baltic. <https://www.sverigesradio.se/artikel/scientist-very-risky-and-stupid-to-increase-herring-quota-for-the-baltic>
- Svedäng, H. 2025. Intervju i tidningen Skärgården 2025-07-10: Ny studie: Överfiske ger mindre torskar. <https://www.skargarden.se/ny-studie-overfiske-ger-mindre-torskar/>
- Svedäng, H. 2025. Östersjöcentrums nyheter 2025-08-02: Torsken akut hotad enligt föreslagna rödlistan – försämrad status för många arter <https://www.su.se/stockholms-universitets-ostersjocentrum/nyheter/torsken-akut-hotad-enligt-f%C3%B6reslagna-r%C3%B6dlistan-f%C3%B6rs%C3%A4mrad-status-f%C3%B6r-m%C3%A5nga-arter-1.836870>
- Svedäng, H. 2025. Östersjöcentrums nyheter 2025-08-21: Ny studie visar: Kraftig minskning av vuxen ål i Östersjön – fiskedödligheten har underskattats. <https://www.su.se/stockholms-universitets-ostersjocentrum/nyheter/ny-studie-visar-kraftig-minskning-av-vuxen-%C3%A5l-i-%C3%B6stersj%C3%B6n-fisked%C3%B6dligheten-har-underskattats-1.840830>
- Svedäng, H. 2025. Intervju av SVT Nyheter /Västernorrland 2025-08-26: EU-kommissionen vill minska strömmingskvoten i Bottniska viken med 62 procent. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasternorrland/eu-kommissionen-vill-minska-strommingskvoten-i-bottniska-viken-med-62-procent>
- Svedäng, H. 2025. Intervju i P4 Stockholm 2025-09-13. Ålen minskar kraftigt – forskare vill se fiskestopp <https://www.sverigesradio.se/artikel/alen-minskar-kraftigt-forskare-vill-se-fiskestopp>
- Svedäng, H. 2025. Intervju i Dagens ETC 2025-09-16. Hård kritik mot fiskeministern: "Tar inte ansvar för sillens utveckling". https://www.etc.se/klimat-miljo/haard-kritik-mot-fiskeministern-tar-inte-ansvar-foer-sillens-utveckling?utm_source=app_push&utm_medium=push
- Svedäng, H. 2025. Intervju i tidningen Skärgården 2 oktober 2025. Forskare: Stoppa ålfisket och reformera EU:s fiskeriförvaltning. <https://www.skargarden.se/forskare-stoppa-alfisket-och-reformera-eus-fiskeriforvaltning/>
- Svedäng, H. 2025. Intervju av Deep Sea Reporters den 2 oktober 2025. Förslag på ny ålförvaltningsplan – Negativt för ålen säger forskare. <https://www.deepseareporter.com/sv/forslag-pa-ny-alforvaltningsplan-negativt-for-alen-sager-forskare/>
- Svedäng, H. 2025. Intervju av Radio Sweden (SR) den 31 oktober 2025. <https://www.sverigesradio.se/avsnitt/radio-sweden-weekly-municipalities-push-back-against-governments-repatriation-plans#920m>
- Svedäng, H. 2025. Intervju i Dagens Nyheter den 25 november 2025. <https://www.dn.se/sverige/skargardsfiskaren-om-forskarnas-upptackt-i-havet-vi-far-hoppas-att-det-stammer/>

Havsmiljöinstitutet

Box 260, 405 30 Göteborg
031-786 65 61
info@havsmiljoinstitutet.se
www.havsmiljoinstitutet.se
facebook.com/havsmiljo
linkedin.com/company/havsmiljoinstitutet

Havsmiljöinstitutet har regeringens uppdrag att ta fram och förmedla kunskap mellan forskare, myndigheter och beslutsfattare. Genom expertförmedling, forskningsöversikter, analyser och synteser bidrar institutet med tvärvetenskaplig kompetens för en bättre havsmiljö. Havsmiljöinstitutet är en nationell enhet vid Göteborgs universitet.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET